

PETI IZVJEŠTAJ O REALIZACIJI NACIONALNOG PROGRAMA ZA UNAPRJEĐENJE KVALITETA SIROVOG MLIJEKA SA PLANOM ZA POSTUPANJE SA NEUSAGLAŠENIM SIROVIM MLIJEKOM (NOVEMBAR 2022.- NOVEMBAR 2023.)

U skladu sa Zaključkom Vlade Crne Gore br. 07-3318 od 28. juna 2018. godine, Uprava za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove je zadužena da polugodišnje izvještava Vladu i Evropsku komisiju o realizaciji Nacionalnog programa za unaprjeđenje kvaliteta sirovog mlijeka sa planom za postupanje sa neusaglašenim sirovim mlijekom (u daljem tekstu: Nacionalni program). Vlada Crne Gore je ovaj program donijela na sjednici od 21. juna 2018. godine,.

Prvi polugodišnji izvještaj o realizaciji aktivnosti za drugu polovinu 2018.godine, po Nacionalnom programu, usvojen je na sjednici Vlade Crne Gore od 07. marta 2019. godine.

Drugi izvještaj o realizaciji aktivnosti u 2019.godini, po Nacionalnom programu, usvojen je na sjednici Vlade Crne Gore od 12.marta.2020. godine. Imajući u vidu činjenicu da Laboratorija za mljekarstvo, dostavlja godišnji izvještaj o kvalitetu sirovog mlijeka, te da se na bazi tog izvještaja mogu pouzdano mjeriti unapređenja utvrđena Nacionalnim programom i akcionim planom, pripremljen je Drugi izvještaj za period koji obuhvata cijelu 2019. godinu i u zaključcima tog izvještaja usvojen je predlog da se ubuduće izvještavanje po ovom programu vrši godišnje.

Treći izvještaj o realizaciji aktivnosti u 2020.godini, po Nacionalnom programu, usvojen je na sjednici Vlade Crne Gore 6.maja .2021. godine.

Na bazi zaključka Vlade a u skladu sa Programom rada Vlade za 2022.godinu (IVQ Uprava za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove je pripremila **Četvrti izvještaj** o realizaciji Nacionalnog programa za period jun 2021.godine- novembar 2022.godine.

U skladu sa Programom rada Vlade za 2023.godinu (IVQ) Uprava za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove je pripremila Peti izvještaj o realizaciji Nacionalnog programa za period novembar 2022.godine - novembar 2023.godine.

Nacionalni program sadrži jasne okvire, smjernice, aktivnosti, nosioce i rokove za sprovođenje pojedinih aktivnosti kako bi se kvalitet sirovog mlijeka u Crnoj Gori unaprijedio do nivoa usaglašenosti sa propisanim zahtjevima EU.

U Nacionalnom programu planirano je 10 aktivnosti za uspostavljanje sistema unapređenja kvaliteta sirovog mlijeka sa jasno definisanim rokovima za realizaciju i nosiocima aktivnosti:

1. Kontinuirano usaglašavanje sa EU propisima

Nosioci posla:

- Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede;
- Uprava za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove;
- Odjeljenje za savjetodavne poslove u oblasti stočarstva;
- Laboratorija za mljekarstvo.

Rok: od početka IV kvartala 2018. godine, kontinuirano

Realizovane aktivnosti

Transpozicija EU legislative u nacionalne propise

U skladu sa Strategijom za transpoziciju i implementaciju pravne tekovine Evropske unije za poglavlje 12, prenijeti su relevantni EU propisi kojima je uređena oblast kvaliteta i bezbjednosti sirovog mlijeka i proizvoda od mlijeka u nacionalno zakonodavstvo. U skladu sa ovom Strategijom, Crna Gora je krajem 2018. završila okvirnu transpoziciju propisa u ovom poglavlju. Izmjene u EU propisima se u kontinuitetu prate i prenose u nacionalno zakonodavstvo.

Krajem 2019. godine donijeta je Inovirana strategija Crne Gore za transpoziciju i implementaciju pravne tekovine Evropske unije za poglavlje 12. Zbog velikog broja promjena u evropskoj legislative u 2023.godini donijeta je, **u skladu sa Programom rada Vlade za 2023.godinu, Druga inovirana strategija Crne Gore za transpoziciju i implementaciju pravne tekovine Evropske Unije za poglavlje 12 - bezbjednost hrane, veterinarska i fitosanitarna politika sa opštim akcionim planom i posebnim akcionim planom za suzbijanje i iskorjenjivanje klasične kuge svinja.**

Evropski zahtjevi/standardi za sirovo mlijeko:

Regulativom (EZ) br. 853/2004 Evropskog Parlamenta i Vijeća od 29. marta 2004. propisni su zahtjevi higijene za hranu životinjskog porijekla između ostalih i kriterijumi za sirovo mlijeko. Ovom regulativom definisano je da subjekti u poslovanju hranom moraju primijeniti postupke kako bi obezbijedili da sirovo kravlje mlijeko ispunjava sljedeće zahtjeve: Broj mikroorganizama (broj kolonija na podlozi) na 30 °C (u 1 ml) ≤ 100 000 i Broj somatskih ćelija (u 1 ml) ≤ 400 000.

Zahtjevi/standardi za sirovo mlijeko u Crnoj Gori:

Zakonom o bezbjednosti hrane (Sl.list CG br.57/15) i velikim brojem podzakonskih akta definisana su načela, zahtjevi za stavljanje na tržište hrane, opšti i posebni zahtjevi higijene hrane. **Uredba o posebnim zahtjevima higijene za proizvode životinjskog porijekla („Službeni list CG”, br. 32/16, 80/16, 57/17, 49/18 i 13/23)** propisani se posebni zahtjevi higijene za neprerađene i prerađene proizvode životinjskog porijekla i način označavanja hrane životinjskog porijekla zdravstvenim i identifikacionim oznakama. U ovu uredbu je u cjelosti transponovana Regulativa (EZ) br. 853/2004.

Sirovo mlijeko je mlijeko koje nastaje izlučivanjem mliječnih žlijezda životinja iz uzgoja, koje nije zagrijavano na temperaturi većoj od 40°C, niti je bilo podvrgnuto nekom drugom postupku koji ima isti efekat. **Gazdinstvo za proizvodnju mlijeka** je objekat na kojem se uzgaja jedna ili više životinja radi proizvodnje mlijeka za stavljanje na tržište.

U Prilogu 1, Odjeljak IX ove uredbe, bliže su propisani: zdravstveni zahtjevi za proizvodnju sirovog mlijeka i kolostruma (Dio I); higijenski zahtjevi za proizvodnju mlijeka i kolostruma (Dio II); i *kriterijumi kvaliteta sirovog mlijeka i kolostruma u odnosu na broj mikroorganizama i somatskih ćelija (Dio III)* Subjekat u poslovanju hranom dužan je preduzme sve aktivnosti kojima se obezbjeđuje da sirovo mlijeko ispunjava kriterijume kvaliteta u odnosu na broj mikroorganizama i somatskih ćelija utvrđenih ovom uredbom.

Ovom uredbom su **definisani su prelazni periodi** za postepeno ispunjavanje propisanih kriterijuma. Na ovaj način obezbijeđeni su uslovi za kontinuirani otkup mlijeka za potrebe odobrenih prerađivačkih pogona (mlijekara). Dalje, dato je dovoljno vremena subjektima u poslovanju sirovim mlijekom da unaprijede uslove za higijensko sakupljanje, čuvanje i transport sirovog mlijeka do postizanja propisanih EU zahtjeva za kvalitet sirovog mlijeka.

Do 31. decembra 2018. godine primjenjivaće se sledeći kriterijumi za sirovo kravlje mlijeko:

Broj mikroorganizama (broj kolonija na podlozi) na 30 °C (u 1 ml) ≤1000 000 (*)

Broj somatskih ćelija (u 1 ml) ≤400 000 (**)

Do 31. decembra 2021. godine primjenjivaće se sledeći kriterijumi za sirovo kravlje mlijeko:

Broj mikroorganizama (broj kolonija na podlozi) na 30 °C (u 1 ml) ≤600 000 (*)

Broj somatskih ćelija (u 1 ml) ≤400 000 (**)

Do 31. decembra 2024. godine primjenjivaće se sledeći kriterijumi za sirovo kravlje mlijeko:

Broj mikroorganizama (broj kolonija na podlozi) na 30 °C (u 1 ml) ≤200 000 (*)

Broj somatskih ćelija (u 1 ml) ≤400 000 (**)

Od dana pristupanja Evropskoj uniji (do 31. decembra 2026. godine kako je definisano ovom uredbom) primjenjivaće se sledeći kriterijumi za sirovo kravlje mlijeko:

Broj mikroorganizama (broj kolonija na podlozi) na 30 °C (u 1 ml) ≤100 000 (*)

Broj somatskih ćelija (u 1 ml) ≤400 000 ()**

(*) Geometrijska sredina u toku dvomjesečnog perioda, sa najmanje dva uzorka mjesečno.

(**) Geometrijska sredina u toku tromjesečnog perioda, sa najmanje jednim uzorkom mjesečno, ukoliko nadležni organ ne odredi neku drugu metodologiju koja ima u vidu sezonske varijacije u proizvodnim količinama.

Kriterijumi za sirovo mlijeko drugih vrsta (ovcije, kozje) su:

- Broj mikroorganizama (broj kolonija na podlozi) na 30 °C (u 1 ml) ≤ 1 500 000

(*) Geometrijski prosjek tokom dvomjesečnog perioda, s najmanje dva uzorka mjesečno.

Odstupanje od navedenih kriterijuma dozvoljava se samo za preradu malih količina sirovog mlijeka koje ne ispunjava gore navedene zahtjeve na poljoprivrednim gazdinstvima, od sopstvenih životinja u sireve sa zrenjem, kajmak i sl.. U cilju proizvodnje bezbjednih proizvoda na porodičnim gazdinstvima od sopstvenih životinja i očuvanja tradicionalne proizvodnje, donijeta je **Uredba o zahtjevima higijene za objekte i prostorije u kojima se proizvode male količine primarnih proizvoda za ishranu ljudi** („Službeni list CG“, br. 59/16 i 6/18). Na ovaj način su stvoreni uslovi za očuvanje tradicionalne proizvodnje na poljoprivrednim gazdinstvima i stavljanje proizvoda na lokalno tržište.

Uputstava, instrukcije i vodiči za proizvođače i prerađivače sirovog mlijeka

Za potrebe efektivnije implementacije usvojenih propisa, donijet je određen broj uputstava, instrukcija kako bi se subjektima u poslovanju mlijekom (proizvođačima i prerađivačima) približili propisani zahtjevi i olakšala njihova primjena.

U prethodnom periodu, a za potrebe što bolje implementacije donijetih propisa, uz ekspertsku podršku, pripremljena su sledeća dokumenta:

- Priručnik o higijenskim zahtjevima za proizvođače primarnih proizvoda na gazdinstvima koji je od strane veterinarskih inspektora, savjetodavne službe i doktora veterinarske medicine iz veterinarskih ambulanti distribuiran i dostavljen svakom malom proizvođaču prilikom kontrole ili terenske posjete gazdinstvima;
- Procjena zdravlja vimena i kvaliteta sirovog mlijeka na izabranim farmama u Crnoj Gori;
- Instrukcije za obuku za procjenu farmi sa Kontrolnom listom za procjenu farme biće korišćene tokom 2024.godine, prilikom pregleda gazdinstava sa muznim grlima;
- Instrukcije za uzorkovanje mlijeka i obilježavanje uzoraka prezentovane i dostavljene odobrenim objektima za preradu mlijeka – licima koja vrše otkup i transport mlijeka od gazdinstva do prerađivačkog objekta;
- Program obuke za procjenu higijene vimena organizovaće se u 2024. godini a procjena higijene vimena sprovediće se po protokolu kroz godišnji program mjera zdravstvene zaštite u 2024.godini prilikom pregleda gazdinstava sa muznim grlima;
- Procedura za postupanje sa neusaglašenim sirovim mlijekom primjenjivaće se od 2026. u skladu sa pregovaračkom pozicijom.

2. Nadogradnja baze podataka gazdinstava na kojima se proizvodi sirovo mlijeko i objekata za preradu mlijeka na gazdinstvima

Nosilac aktivnosti:

- Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede;
- Uprava za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove

Rok: za uspostavljanje baze podataka gazdinstava koja predaju mlijeko objektima za preradu mlijeka i objekata za preradu mlijeka na gazdinstvima sa informacijama o zdravstvenom statusu: IV kvartal 2018. godine

Realizovane aktivnosti

Ova aktivnost obuhvata nadogradnju elektronske baze za identifikaciju i registraciju životinja (centralni registar) na način da se selektuju registrovana gazdinstva sa kojih se vrši otkup od strane odobrenih objekata za preradu mlijeka i registrovana gazdinstava na kojima se vrši prerada malih količina primarnih proizvoda (sirovog mlijeka) isključivo od sopstvenih životinja uključujući i sve informacije o zdravstvenom status životinja na tim gazdinstvima. Takođe je planirano da se ovako dograđena već postojeća baza gazdinstava i goveda, ovaca i koza poveže sa laboratorijama koje ispituju kvalitet sirovog mlijeka, odnosno kvalitet i bezbjednost proizvoda od mlijeka kroz laboratorijski informacioni sistem.

U skladu sa sugestijama Svjetske banke a uz dodatnu podršku eksperata tokom 2019.godine predloženo je objedinjavanje kompletnog veterinarskog informacionog sistema (VIS) u jedan tender. Komponenta predviđena za potrebe unapređenja sirovog mlijeka je segment ovog sistema pa nije bilo moguće izvršiti povezivanje baze prije nego što bude kreiran jedinstveni VIS. Krajem 2020. godine, potpisan je ugovor sa izabranim ponuđačem, za izradu VIS-a. Rok za izradu kompletnog VIS-a je dvije godine i aktivnosti na izradi se sprovode u skladu sa planiranom dinamikom. Na bazi toga, očekivanja su da će od početka 2022. godine Laboratorijski informacioni menadžment sistem (LIMS) za Laboratoriju za mljekarstvo biti stavljen u funkciju.

U periodu od novembra 2020. godine do kraja avgusta 2022. godine uspješno je realizovan razvoj, konfiguracija i testiranje svih 16 modula ovog Sistema. Paralelno je razvijen i laboratorijski informacioni menadžment system -LIMS, komponenta koja obezbjeđuje komunikaciju i razmjenu podataka sa Laboratorijom za mljekarstvo Univerziteta Crne Gore i drugim laboratorijama. VIS je takođe parametrizovan za komunikaciju i razmjenu podataka sa Direkcijom za plaćanje Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede koji su od interesa za obje strane.

U junu 2021.. tokom 2022. godine i tokom 2023.godine realizovane su obuke za rad na svim modulima uključujući LIMS komponentu za sve korisnike sistema. Ponovno aktiviranje mreže i osposobljavanja pristupa serverima Uprave bio je preduslov za finalizaciju projektnih aktivnosti (migracija podataka iz postojeće baze, finalno testiranje cjelokupnog sistema i još jedna serija obuka za sve korisnike).

Na bazi sprovedenih aktivnosti očekivanja su da će polovinom 2024. godine LIMS za Laboratoriju za mljekarstvo biti u potpunosti operativan i stavljen u funkciju.

3. Unaprjeđivanje sistema proizvodnje, sakupljanja i transporta sirovog mlijeka

Nosilac posla: Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede –Odjeljenje za savjetodavne poslove u oblasti stočarstva, Uprava za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove

Rok: za sprovođenje obuke proizvođača mlijeka: kontinuirano, počev od IV kvartala 2018.

Realizovane aktivnosti

Uspostavljeni, unaprijeđeni sistem proizvodnje, sakupljanja i transporta sirovog mlijeka, podrazumijeva niz postupaka i aktivnosti koje je potrebno sprovesti kako bi rashlađeno mlijeko što prije stiglo u objekat za preradu. Ukoliko to nije moguće zbog udaljenosti potrebno je obezbjediti propisanu opremu za hlađenje (laktofrije) ili organizovati sakupljanje i hlađenje mlijeka na odgovarajući način. Unaprijeđenjem moraju biti obuhvaćeni i proizvodni objekti – farme i prostorije za sakupljanje mlijeka na farmama, higijena muže, oprema za mužu i, uz kontinuiranu obuku proizvođača i lica koja vrše sakupljanje i transport sirovog mlijeka od farme do prerađivačkih objekata.

U prethodnom periodu, kroz godišnji Program mjera obavezne zdravstvene zaštite životinja, podprogram - kontrola zdravlja vimena, vršena je kontrola zdravlja vimena muznih krava radi blagovremenog otkrivanja i suzbijanja pojave mastitisa. Na svakom registrovanom gazdinstvu za preradu sirovog mlijeka, ovlašćene veterinarske ambulante su vršile klinički pregled vimena i dijagnostičko ispitivanje mlijeka brzom terenskom probom (*California Mastitis Test* - CMT). U slučajevima pozitivnog CMT uzimali su se uzorci mlijeka iz sumnjivih četvrti za laboratorijska ispitivanja. Uzorci su dostavljani u SVL koja je vršila laboratorijsku dijagnostiku i izolaciju uzročnika mastitisa sa antibiogramom. Na osnovu dobijenih rezultata, veterinarske ambulante su sprovodile liječenje i druge mjere i obavještavale nadležnog službenog veterinara radi preduzimanja zakonom predviđenih mjera - zabrana upotrebe i stavljanja u promet za javnu potrošnju mlijeka i mliječnih proizvoda do dobijanja negativnog laboratorijskog rezultata. Tokom 2020 godine, u okviru ovoga Programa, CMT je odrađen na 8.478 gazdinstava, obuhvatajući 25.066 muznih goveda. Sprovođenje ove mjere bilo je dodatno otežano situacijom sa pandemijom Covid 19, pa mjera nije sprovedena u potpunosti u obimu predviđenom programom. U laboratoriju je dostavljeno 7.083 uzoraka mlijeka. U 5.016. uzoraka utvrđeno je prisustvo uzročnika mastitisa u vidu zasebnog agensa ili miješane infekcije. Najčešći uzročnici su *Staphylococcus aureus* (u 53.97% uzoraka), *Staphylococcus spp.*, *Streptococcus agalactiae*, *Streptococcus uberis*, *Streptococcus dysgalactiae* i dr. Kroz ovaj program osim mjera zdravstvene zaštite, ovlašćeni veterinari su informisali držaoce životinja o higijenskim mjerama koje trebaju sprovoditi tokom muže i čuvanja mlijeka kako bi se postigao i održavao kvalitet mlijeka. Ovlašćene veterinarske ambulante su nakon završetka mjere dostavile Upravi podatke sa terena u elektronskoj formi. Uprava će na osnovu primljenih podataka izvršiti analizu stanja i uporediti ih sa podacima sektora bezbjednosti hrane – proizvodnja sira na gazdinstvu. Nakon izvršene analize i obrade podataka Uprava će definisati dalje mjere kontrole sirovog mlijeka kao polazne sirovine za dobijanje bezbjednih proizvoda od mlijeka koji se stavljaju na tržište. Zbog budžetskih ograničenja tokom 2021., 2022. i 2023. godine nije sproveden ovaj program.

Kada je u pitanju kvalitet sirovog mlijeka u sistemu otkupa a za potrebe prerađivačkih odobrenih objekata za preradu mlijeka, prema godišnjim izvještajima Laboratorije za mljekarstvo potvrđen je značajan napredak u odnosu na period prije donošenja Programa, tj. 2018 godine. Značajno je veći udio sirovog mlijeka koji ispunjava EU zahtjeve u ukupnoj otkupljenog količini.

Svaki prerađivač mlijeka (odobreni objekti za preradu mlijeka) dužan je da najmanje dva puta mjesečno kontroliše kvalitet sirovog mlijeka iz otkupa. Nakon analize uzoraka, rezultati se šalju korisnicima usluga, najčešće elektronskim putem (e-mail) ili faxom. Cilj je da korisnik usluga dobiju rezultate što prije. Rezultati analize mlijeka u većini slučajeva su prosljeđeni u roku do 48 sati od prijema uzoraka, osim u slučaju tehničke spriječenosti.

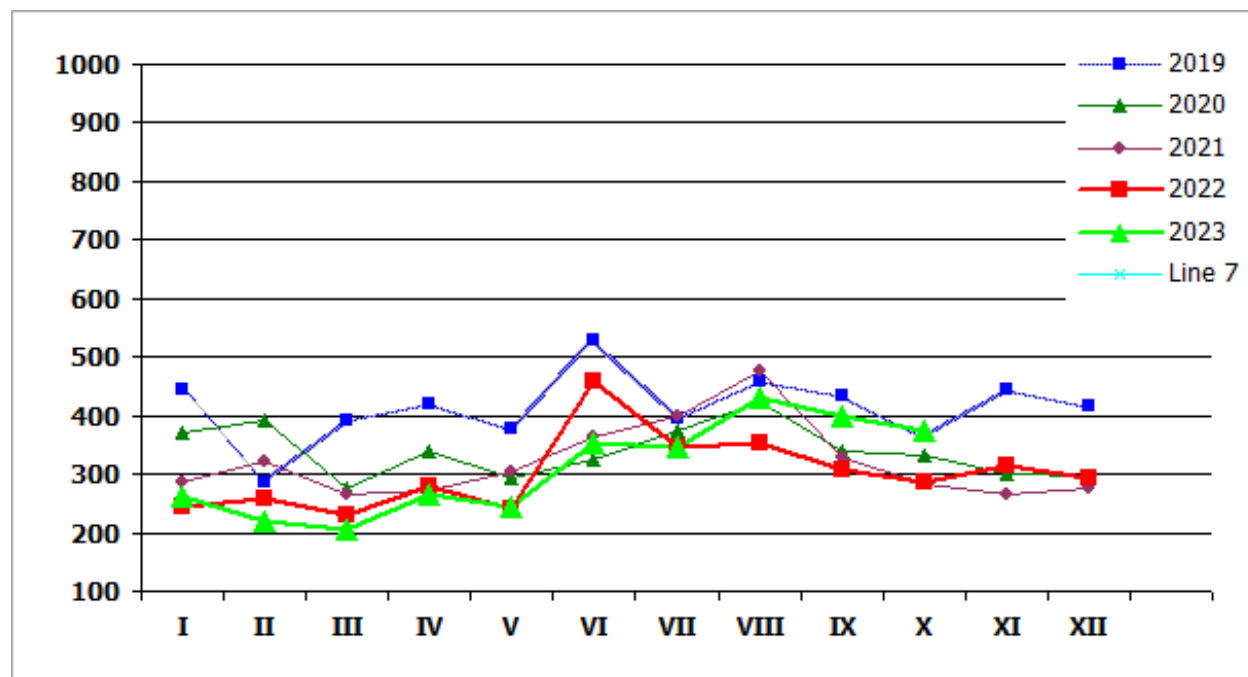
U periodu od januara do novembra 2023. Godine u Ovoj laboratoriji je ispitano ukupno 22 400 uzoraka sirovog mlijeka.

S obzirom da se svaki uzorak mlijeka analizira na 7 parametara: sadržaja masti, proteina, laktoze, suve materije bez masti, tačke mržnjenja mlijeka, broja somatskih ćelija i ukupnog broja bakterija, to je ukupan broj analiza skoro sedam puta veći od broja uzoraka, što se jasno vidi iz tabele 1.

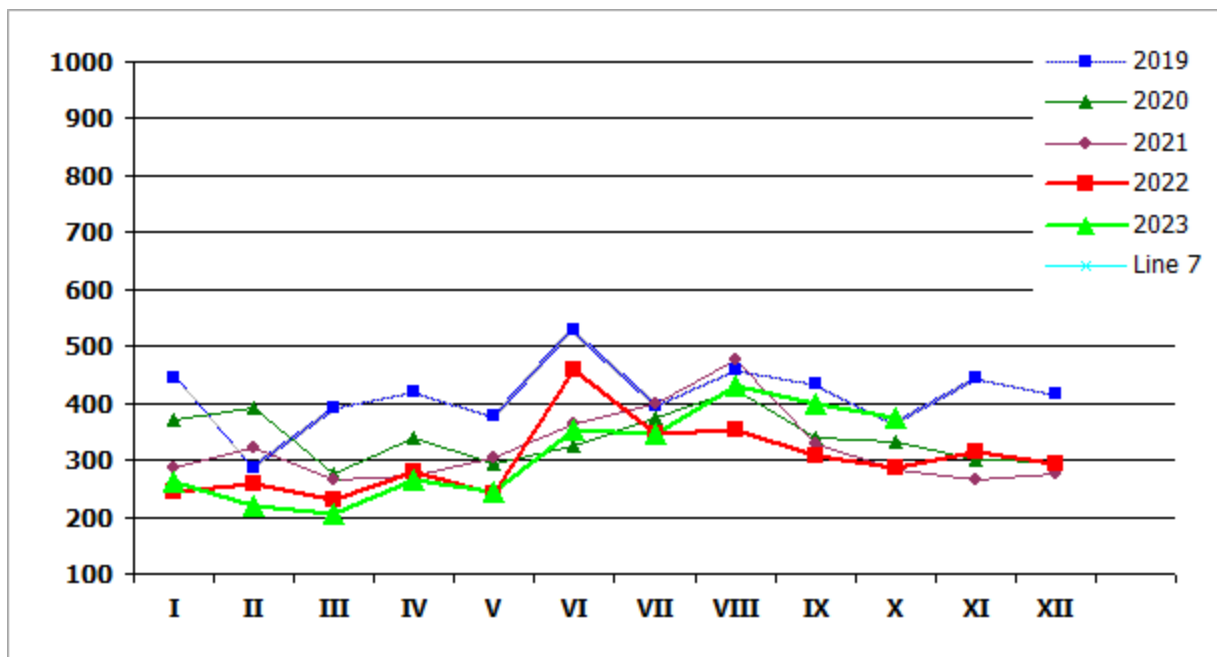
Tabela 1. Kvalitet sirovog kravljeg mlijeka iz otkupa (period 2018.godina– 2023.godina)

Godina	Broj uzoraka	Mast	Proteini	Broj somatskih ćelija	Ukupan broj bakterija	Učešće mlijeka koje ispunjava EU standarde u ukupnoj otkupljenoj količini
		%	%	X 1000	X 1000	
2018	52773	4.01	3.28	464	1205	55,5 %
2019	48763	3.87	3.21	413	1225	63,8 %
2020	40166	3.92	3.30	338	974	65%
2021	37815	3.97	3.25	320	887	81%
2022	32658	4.06	3.34	302	670	XX
2023	26853	3.98	3.34	310	635	XX

Grafikon 1: Ukupan broj mikroorganizama (2019. – 2023.) po mjesecima

Grafikon 2. Broj somatskih ćelija (2019. – 2023.) po mjesecima

Otkup i transport sirovog mlijeka:

Nosilac aktivnosti: Subjekti koji vrše otkup i transport sirovog mlijeka

Rok za obezbjeđivanje odgovarajućih prevoznih sredstava za transport sirovog mlijeka sa gazdinstava do objekata za preradu ili uspostavljanje sabirnih centara, po potrebi: kontinuirano, počev od I kvartala 2019. godine.

Rok za obezbjeđivanje odgovarajućih prevoznih sredstava za transport sirovog mlijeka sa gazdinstava do objekata za preradu ili uspostavljanje sabirnih centara, po potrebi: kontinuirano, počev od I kvartala 2019. godine.

Neodostatak sabirnih centara je uočen u Nacionalnom programu kao kritična tačka i jedan od bitnih uzroka visokog procenta sirovog mlijeka koje nije usaglašeno sa propisanim zahtjevima u odnosu na ukupnu količinu ispitnog mlijeka. Takođe je detektovano da prevoz mlijeka koji se sada vrši cistijernama različitih kapaciteta - prilagođenih za prikupljanje mlijeka na teško dostupnim terenima, koje su izolovane, ali bez dodatnog hlađenja, ne obezbjeđuje adekvatno održavanje temperaturnog režima kojim bi se očuvao kvalitet mlijeka. Kao mjera za unaprjeđenje sirovog mlijeka predloženo je formiranje sabirnih centara i nabavka adekvatnih prevoznih sredstava koja će moći održavati hladni lanac mlijeka.

Zaduženi za ovu aktivnost su subjekti koji vrše otkup i transport sirovog mlijeka, a dati rok za obezbjeđivanje odgovarajućih prevoznih sredstava za transport sirovog mlijeka sa gazdinstava do objekata za preradu i uspostavljanje sabirnih centara, po potrebi, je kontinuirano, počev od I kvartala 2019. godine. U cilju realizacije ove aktivnosti, u prethodnom izvještajnom periodu, održani su sastanci sa subjektima koji vrše preradu mlijeka u odobrenim objektima za preradu i predočene su im planirane aktivnosti kroz ovaj dokument, posebno u dijelu zaduženja koje su data subjektima koji se bave djelatnošću prerade mlijeka. Takođe, predstavljene su im i mogućnosti podrške kroz IPARD i MIDAS sredstva za unaprjeđenje objekata, kao i podrške za uspostavljanje i opremanje sabirnih centara. Kontinuitet informisanja subjekata koji se bave preradom mlijeka je nastavljen i u ovom izvještajnom periodu.

Tokom 2019. i 2020.godine, kroz IFAD projekat registrovana su dva sabirna centra u Mojkovcu i Nikšiću, na Velimlju. Kontinuitet informisanja subjekata koji se bave preradom mlijeka nastavljen je i u ovom izvještajnom periodu. Krajem 2022.godine prestao je sa radom sabirni centar u Mojkovcu.

U 2023.godini registrovan je jedan sabirni centar u opštini Šavnik za potrebe jednog prerađivačkog objekta.

4. Unaprijeđivanje sistema za uzimanje uzoraka, označavanje i transport uzoraka sirovog mlijeka i sprovođenje obuka i sertifikovanje lica za uzimanje i dostavljanje uzoraka

Nosilac aktivnosti: Laboratorija za mljekarstvo

Rok za obuku lica koja obavljaju uzorkovanje sirovog mlijeka: kontinuirano, počev od III kvartala 2018. godine

Realizovane aktivnosti

Kroz aktivnost, unaprijeđivanje sistema za uzimanje uzoraka, označavanje i transport uzoraka sirovog mlijeka i sprovođenje obuka i sertifikovanje lica za uzimanje i dostavljanje uzoraka sprovedeno je sledeće: Laboratorija za mljekarstvo je pripremila Uputstvo za uzimanje uzoraka mlijeka i mliječnih proizvoda u skladu sa standardom, tokom 2019.godine. Uputstvo je distribuirano objektima za preradu mlijeka, međutim utvrđeno je da je neophodno izvršiti obuku lica koja vrše uzorkovanje sirovog mlijeka i izvršiti sertifikacija lica za uzimanje uzoraka sirovog mlijeka. Definirano je da obuka lica koja obavljaju uzorkovanje sirovog mlijeka treba da obuhvati obuku: o načinu sakupljanja, uzorkovanja, označavanja i transportovanja sirovog mlijeka i uzetih uzoraka, kako bi se obezbijedio pouzdan i prihvatljiv uzorak za laboratorijsku analizu mlijeka. Uprava za bezbjednost hrane je u okviru projekta IPA 2014 za jačanje veterinarskog sektora, kroz komponentu koja se odnosi na unapređenje kvaliteta sirovog mlijeka, ekspertsku pomoć za uspostavljanje sistema uzorkovanja, obuke za uzorkivače i sertifikovanje uzorkivača, odobrila kao aktivnost i podršku Laboratoriji za mljekarstvo.

Tokom 2020.godinu pripremljene su Instrukcije za uzorkovanje mlijeka i obilježavanje uzoraka, kroz projekat IPA 2014 i realizovano je više obuka:

- za proizvođače mlijeka – u Nikšiću, Bijelom Polju, Pljevljima i Ulcinju, sa ukupno 138 učesnika
- za lica ovlašćena za uzimanje uzoraka – u Bijelom Polju i Podgorici
- za veterinarske inspektore i ovlašćene veterinare – u Kolašinu i Žabljaku
- za subjekte koji se bave preradom mlijeka.

5. Unaprijeđivanje kapaciteta Laboratorije za mljekarstvo

Nosilac aktivnosti:

- Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede; i
- Laboratorija za mljekarstvo

Rok za opremanje laboratorije i uspostavljanje laboratorijskih ispitivanja u skladu sa propisanim zahtjevima: I kvartal 2019. godine

Realizovane aktivnosti

Kroz aktivnost, unaprijeđivanje sistema za uzimanje uzoraka, označavanje i transport uzoraka sirovog mlijeka i sprovođenje obuka i sertifikovanje lica za uzimanje i dostavljanje uzoraka realizovano je sledeće: Laboratorija za mljekarstvo je pripremila Uputstvo za uzimanje uzoraka mlijeka i mliječnih proizvoda u skladu sa standardom MEST EN ISO 707:2012 (EN ISO 707:2008). Uputstvo je distribuirano objektima za preradu mlijeka. Planirana je ali ne i realizovana

obuka i sertifikacija svih lica koja vrše uzimanje uzoraka sirovog mlijeka za potrebe svih odobrenih prerađivačkih objekata. Pripremljen je program/sadržaj obuke kako bi se obezbijedio pouzdan i prihvatljiv uzorak za laboratorijsku analizu mlijeka. Uprava za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove je u okviru projekta IPA 2014. (jačanje veterinarskog sektora) uz ekspertsku pomoć sprovela određene obuke i predložila Laboratoriju za mljekarstvo za dalje i kontinuirano sprovođenje ove aktivnosti. Laboratorija za mljekarstvo je pripremila predlog Plana obuka.

Tokom 2020.godinu pripremljene su Instrukcije za uzorkovanje mlijeka i obilježavanje uzoraka, kroz projekat IPA 2014. i realizovano je više obuka: za proizvođače mlijeka – u Nikšiću, Bijelom Polju, Pljevljima i Ulcinju, za lica ovlašćena za uzimanje uzoraka – u Bijelom Polju i Podgorici; za veterinarske inspektore i ovlašćene veterinare – u Kolašinu i Žabljaku i za subjekte koji se bave preradom mlijeka. Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede je kroz MIDAS projekat obezbijedilo nabavku opreme za uzorkovanje sirovog mlijeka i čuvanje uzoraka tokom transporta (ručni frižederi, mješači i uzorkivači od inoksa) u iznosu od oko 9000.00€. Nabavka je realizovana i oprema je dodijeljena otkupljivačima (uzorkivačima) tokom obuke.

Opremanje i osposobljenost Laboratorije za mljekarstvo, laboratorijska ispitivanja i proračun geometrijske sredine dostavljenih uzoraka sirovog mlijeka su preduslov za dobijanje pouzdanih laboratorijskih izvještaja o kriterijumima za kvalitet sirovog mlijeka. U Laboratoriji za mljekarstvo su identifikovana ograničenja za efikasan rad prvenstveno zbog zastarjelosti opreme a koja su najizraženija u dijelu upotrebe bar-kod sistema označavanja uzoraka sirovog mlijeka i izračunavanja geometrijske sredine kao jedinog prihvatljivog rezultata na osnovu kojeg se određuje kvalitet sirovog mlijeka. Laboratorija za mljekarstvo je 2010. godine akreditovana u skladu standardom ISO/IEC 17025. Akreditovane su 4 metode koje se sprovode po međunarodnim standardima na instrumentima MilkoScan, Fossomatic, BactoScan i Cryoscope 4D3. Krajem 2018.godine ova laboratorija je opremljena savremenom opremom za analizu mikrobioloških, citoloških i hemijskih kriterijuma kvaliteta sirovog mlijeka kroz projekat IPA 2014. (jačanje veterinarskog sektora).

Obzirom da je realizacija LIMS-a vezana za instalaciju integrisanog VIS-a, do dobijanja IT mogućnosti Laboratorija za mljekarstvo radi proračun geometrijske sredine (mikroorganizmi i somatske ćelije) kvaliteta sirovog mlijeka u excel programu. U skladu sa sugestijama Svjetske banke, uz dodatnu podršku eksperata tokom 2019.godine predloženo je objedinjavanje kompletnog veterinarskog informacionog sistema (VIS). Komponenta predviđena za potrebe unaprjeđenja sirovog mlijeka je segment ovog sistema pa nije bilo moguće izvršiti povezivanje baze prije kreiranja jedinstvenog VIS-a. Razvijen i laboratorijski informacioni menadžment system -LIMS, komponenta koja obezbjeđuje između ostalih laboratorija i komunikaciju i razmjenu podataka sa Laboratorijom za mljekarstvo Univerziteta Crne Gore.

U Izvještajnom periodu realizovana je obuka za rad na svim modulu –LIMS. Sajber napad u drugoj polovini 2022.godine je privremeno zaustavio realizaciju projektnih aktivnosti Ponovno aktiviranje mreže i osposobljavanja pristupa serverima Uprave je bio preduslov za finalizaciju projektnih aktivnosti). **Tokom 2023.godine intenzivirane su aktivnosti na stavljanju u funkciju VIS-a.**

Ponovno aktiviranje mreže i osposobljavanja pristupa serverima Uprave bio je preduslov za finalizaciju projektnih aktivnosti (migracija podataka iz postojeće baze, finalno testiranje cjelokupnog sistema i još jedna serija obuka za sve korisnike). Obzirom da je realizacija LIMS-a vezana za instalaciju integrisanog VIS-a, do dobijanja IT mogućnosti Laboratorija za mljekarstvo proračun geometrijske sredine mikrobioloških parametara (mikroorganizmi i somatske ćelije) kvaliteta sirovog mlijeka radi u skladu sa Uredbom, u excel programu.

Na bazi sprovedenih aktivnosti očekivanja su da će polovinom 2024. godine LIMS za Laboratoriju za mljekarstvo biti u potpunosti operativan i stavljen u funkciju.

6. Unaprjeđenje odobrenih objekata za preradu mlijeka

Nosilac aktivnosti:

- Uprava za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove

Rok: u skladu sa rokovima iz Nacionalnog programa za unaprjeđenje objekata za proizvode životinjskog porijekla

Realizovane aktivnosti

Nacionalni program za unaprjeđenje objekata za proizvode životinjskog porijekla i objekata za nusproizvode životinjskog porijekla Vlada Crne Gore je usvojila u julu 2017. godine i tada se u Crnoj Gori prerada sirovog mlijeka vršila u ukupno 29 objekata za preradu. **Nakon sprovedenog postupka kategorizacije krajem 2016.godine šest objekata za preradu mlijeka je ispunjavalo EU standarde.** Tokom 2017. i 2018. još 4 objekta su prešla u I kategoriju

Uz dobro pripremljene pojedinačne planove unaprjeđenja i korišćenje dostupnih fondova **za šest godina unaprjeđeno je ukupno 11 objekata za preradu** mlijeka i svi ispunjavaju sve EU standarde u pogledu infrastrukture, opreme i drugih propisanih uslova.

U ovom periodu seadom objekata prestalo sa radom jer nijesu imali mogućnosti da otklone nepravilnosti utvrđene Planovima unaprjeđenja ili nerentabilnosti..

Da bi se iz ovih objekata proizvodi od mlijeka mogli izvoziti na tržište EU potrebno je da i sirovo mlijeko koje se koristi za proizvodnju proizvoda od mlijeka ispunjava propisane EU zahtjeve za kvalitet sirovog mlijeka ili da mljekare imaju posebne prerađivačke linije - odvojene za preradu usaglašenog i neusaglašenog mlijeka, što je prilično kompleksan zahtjev za sve naše mljekare.

Prikaz usaglašenih objekata za preradu mlijeka od 2014. godine do kraja 2023. godine

Djelatnost/ sektori	Potpuno usaglašeni sa EU zahtjevima 2014.godine	Potpuno usaglašeni sa EU zahtjevima 2018.godine	Potpuno usaglašeni sa EU zahtjevima 2021.godine	Potpuno usaglašeni sa EU zahtjevima 2022.godine	Potpuno usaglašeni sa EU zahtjevima 2023.godine
Sektor mlijeka	0	10	10	11	11

***Bliži podaci o procesu unaprjeđenja definisani su** Nacionalnim programom za unaprjeđenje objekata za proizvode životinjskog porijekla i objekata za nusproizvode životinjskog porijekla koji je Vlada Crne Gore usvojila u julu 2017. godine. Godišnji izvještaj o realizaciji aktivnosti utvrđenih ovim programom dostavlja se Evropskoj Komisiji.

Od 2017.godine u Crnoj Gori je odobreno 6 novih objekata za preradu mlijeka. Svi novootvoreni objekti ispunjavaju EU standarde u pogledu infrastrukture, opreme i drugih propisanih uslova.

U 2021. godini Crna Gora je kandidovala Evropskoj Komisiji, nadležnom direktoratu Objekat za preradu kozjeg mlijeka, Farma "Miljanić" iz Nikšića za stavljanje na listu odobrenih objekata za izvoz na tržište EU. EK je prihvatila garancije nadležnog organa tako da je ovo prva mljekara iz

Crne Gore koja je stekla uslove za izvoz na evropsko tržište. Pored svih već navedenih uslova u ovoj mljekari je potvrđeno da sirovo kozje mlijeko koje se koristi u ovom objektu ispunjava propisane EU zahtjeve za kvalitet ovog mlijeka.

7. Unaprijeđenje objekata za preradu mlijeka na poljoprivrednim gazdinstvima

Nosilac aktivnosti:

- Uprava za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove

Realizovane aktivnosti

Tradicionalno, u Crnoj Gori se na poljoprivrednim gazdinstvima proizvode proizvodi od mlijeka, dominantno sir i kajmak. Ovi proizvodi se stavljaju na tržište Crne Gore, a proizvođači su upisani u odgovarajuće registre Uprave i Ministarstva. Ovi objekti su pod nadzorom inspektora za hranu. Inspektori su izvršili neposredni pregled svih gazdinstava i objekata za preradu mlijeka na gazdinstvima koji proizvode više od 50 litara mlijeka dnevno tj. imaju preko 5 muznih grla i utvrdili ispunjenost propisanih minimalnih infrastrukturnih i prostornih zahtjeva.

Tokom 2023.godine izvršen je ponovni pregled svih registrovanih objekata za preradu malih količina i utvrđen je nivo ispunjivosti uslova propisanih Uredbom o zahtjevima higijene za objekte i prostorije u kojima se proizvode male količine primarnih proizvoda za ishranu ljudi (Sl.list CG, broj 59/2016 i 6/2018.) sa ukazom izdatim od strane veterinarskog inspektora da se do kraja 2023.godine otklone utvrđene nepravilnosti.

S obzirom da je Agrobudžetom za 2023.godine bila definisana Mjera podrške za preradu sirovog mlijeka na gazdinstvu a da je uslov za ostvarivanje podrške bio da objekat ispunjava propisane zahtjeve veliki broj objekata je unaprijeđen i otklonjeni su nepravilnosti bez obzira da li se u objektu prerađuje do 50 litara mlijeka dnevno ili preko 50 litara dnevno.

Od ukupnog broja, 3664 upisanih objekata za preradu mlijeka na gazdinstvu u Centralni registar Uprave, potpuno je usaglašeno 1285 objekata. U narednom periodu se planira sprovođenje dodatnih obuka za proizvođače proizvoda od mlijeka na gazdinstvima.

Od 2018. godine, kroz budžetsku mjeru – unaprijeđenje kvaliteta sirovog mlijeka vrši se uzimanje uzoraka sira i kajmaka sa svih registrovanih gazdinstava, dva puta godišnje za ispitivanje mikrobioloških kriterijuma u skladu sa Uredbom o mikrobiološkim kriterijumima za bezbjednost hrane. U slučaju utvrđivanja neusaglašenosti, izriče se mjera privremene zabrane stavljanja na tržište proizvoda do utvrđivanja uzroka neusaglašenosti, otklanjanja istog i ponovnog uzorkovanja. Subjektima koji su proizveli neusaglašene proizvode ne isplaćuju se prerađivačke premije u skladu sa navedenom mjerom. Nakon preduzetih mjera od strane proizvođača (veterinarska provjera zdravlja vimena, unaprijeđenje higijenskih postupaka tokom prerade, obezbjeđivanje uslova čuvanja sira na propisanim temperaturama i sl.) i ponovnog uzorkovanja sira, donošena je krajnja odluka u odnosu na dobijeni rezultat, dalja zabrana ili dozvola za ponovno stavljanje sira/kajmaka na tržište.

Ova mjera je doprinijela da se svi proizvođači sira i kajmaka u Crnoj Gori, koji stavljaju svoje proizvode na tržište upišu u odgovarajuće registre da su pod nadzorom inspekcije za hranu. Na ovim objektima se pored kontrola i uzorkovanja sira i kajmaka za mikrobiološka ispitivanja, sprovode i stalne obavezne mjere zdravstvene zaštite u skladu sa godišnjim programom obaveznih mjera zdravstvene zaštite životinja. Ovi objekti na kojima se vrši prerada većih količinama sirovog mlijeka su obuhvaćeni i Programom monitoringa rezidua veterinarskih

medicinskih proizvoda u tjelesnim izlučevinama muznih grla (sirovom mlijeku, urinu) zbog kontrole pravilne upotrebe veterinarskih medicinskih proizvoda tokom liječenja i preventivnih tretiranja životinja, uključujući i kontrolu sirovog mlijeka na aflatoksin.

8. Unaprijeđivanje sistema službene kontrole proizvodnje sirovog mlijeka i prerade mlijeka

Nosilac aktivnosti:

- Uprava za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove

Rok za donošenje procedura, instrukcija i uputstava: I kvartal 2019. godine

Realizovane aktivnosti

Službene kontrole proizvodnje i prerade sirovog mlijeka od primarne proizvodnje sirovog mlijeka na gazdinstvima, preko prerade u objektima za preradu mlijeka i stavljanja na tržište u Crnoj Gori sprovodi Uprava za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove preko nadležnih inspektora. Na nivou primarne proizvodnje sirovog mlijeka vrši se kontrola zdravstvenog statusa životinja, označavanja i dobrobiti životinja, higijenskih uslova za mužu, sakupljanje, skladištenje, transport i/ili preradu sirovog mlijeka i kontrola rezidua farmkoloških ostataka u sirovom mlijeku u sklopu službenog programa monitoringa rezidua.

Kako bi se unaprijedio sistem službene kontrole Uprava je donijela plan službenih kontrola objekata za proizvodnju i preradu sirovog mlijeka sa definisanim predmetom kontrole, učestalošću i metodom kontrole, uključujući i uzimanje uzoraka sirovog mlijeka i proizvoda od mlijeka kroz uspostavljene monitoringa – rezidua, mikrobioloških kriterijuma i kontaminenata. Radi se i na sistemu unaprijeđivanja obavještanja o utvrđivanju neusaglašenosti uzoraka sirovog mlijeka u odnosu na propisane kriterijume za broj somatskih ćelija, mikroorganizama i prisustvo rezidua antibiotika. Ukoliko se utvrdi neusaglašenost uzorka, svaki objekat za preradu mlijeka mora odmah da prijavi neusaglašenosti nadležnoj inspekciji, nakon čega inspektor vrši kontrolu i naređuje preduzimanje potrebnih mjera za otklanjanje neusaglašenosti.

Kako je u prethodnom izvještajnom periodu planirano, kroz projekat IPA 2014 za jačanje veterinarskog sektora, u komponenti koja se odnosi na unapređenje kvaliteta sirovog mlijeka, pripremljena su:

- uputstava o sprovođenju službenih kontrola na farmama za proizvodnju mlijeka i objekata za preradu i obradu mlijeka (za inspektore), sa kontrolnim listama za kontrolu gazdinstava i provjeru zahtjeva higijene utvrđenih Uredbom o posebnim zahtjevima higijene za proizvode životinjskog porijekla;
- instrukcija o pregledu sirovog mlijeka namijenjenog javnoj potrošnji, uključujući i procedure za način dostavljanja rezultata ispitivanja laboratorije inspektoru i obavezama/postupanjima proizvođača/prerađivača u slučaju neusaglašenih rezultata;
- procedura za razdvajanje i preradu usaglašenog i neusaglašenog mlijeka u objektima za izvoz u EU, sa Uputstvom za sertifikovanje pošiljki mlijeka za izvoz u EU;
- uputstva o načinu i dinamici izvještavanja o službenim kontrolama obavljenim u objektima za preradu mlijeka i proizvoda od mlijeka odobrenim za izvoz u EU.

Kada je u pitanju prerada mlijeka na gazdinstvima, postavljeni principi kontrole proizvodnje i prerade sirovog mlijeka organizovani su na drugačiji način, obzirom da se na tržište stavljaju proizvodi od mlijeka (sir, kajmak). Svaki proizvođač proizvoda na gazdinstvu ima obavezu da se registruje u Upravi za bezbjednost hrane, a onaj koji prerađuje više od 50 l sirovog mlijeka, prije upisa u registar podliježe inspekcijskoj kontroli kojom se utvrđuje ispunjenost propisanih zahtjeva za objekat, prostorije i opremu, u skladu sa Uredbom, a uzorkovanje i laboratorijske analize sira i kajmaka koje se vrši dva puta godišnje.

Ova kontrola je značajno potpomognuta mjerama Agrobudžeta za 2022 a zatim i 2023. godinu.

S obzirom da je Agrobudžetom za 2023.godine bila definisana Mjera podrške za preradu sirovog mlijeka na gazdinstvu a da je uslov za ostvarivanje podrške bio da objekat ispunjava propisane zahtjeve veliki broj objekata je unaprijeđen i otklonjeni su nepravilnosti bez obzira da li se u objektu prerađuje do 50 litara mlijeka dnevno ili preko 50 litara dnevno. Kao i ranijih godina, samo proizvodi koji su mikrobiološki bezbjedni mogu biti predmet subvencija i mogu biti stavljeni na tržište. U slučaju kada se u uzetom uzorku sira ili kajmaka utvrdi neusaglašenost sa propisanim mikrobiološkim kriterijumima za bezbjednost hrane, inspektor donosi rješenje o zabrani stavljanja u promet do otklanjanja uzroka neusaglašenosti i laboratorijske potvrde o bezbjednosti proizvoda.

9. Kreiranje mjera agrarne politike za unaprjeđenje kvaliteta sirovog mlijeka

Nosilac aktivnosti: Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede

Rok: mjere podrške kroz Agrobudžet, kontinuirano počev od 2019. godine

Realizovane aktivnosti

Za unaprjeđenje kvalitet sirovog mlijeka, predloženo je definisanje mjera agrarne politike, koje će kroz podrške obezbijediti postizanje zadatih ciljeva ovog Programa, odnosno krajnjeg cilja – unaprjeđenje kvaliteta sirovog mlijeka u Crnoj Gori. Imajući u vidu da se Agrobudžet priprema svake godine, treba analizirati efekte mjera koje su se sprovodile u prethodnoj godini i na bazi toga kreirati mjere kojima će se postići najefikasnije unaprjeđenje kvaliteta sirovog mlijeka. Predloženo je da se podrške kreiraju kao: stimulansi za EU zahtijevani kvalitet sirovog mlijeka, subvencije za nabavku opreme za mužu i hlađenje mlijeka, subvencije za izgradnju i unaprjeđenje objekata za držanje životinja i odlaganje stajnjaka, subvencije za izgradnju sabirnih centara za mlijeko. Za ovu mjeru, zaduženo je Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede kroz kreiranje mjera podrške Agrobudžeta, kontinuirano počev od 2019. godine.

U skladu sa ovim Programima u Agrobudžetu, kreirane su mjere za podršku unapređenju kvaliteta sirovog mlijeka u skladu sa ovim Programom. Kreirane mjere su dale pozitivne rezultate, kao što je smanjen broj ukupnog broja mikroorganizama i somatskih ćelija, povećanje količina otkupljenog sirovog mlijeka EU kvaliteta u odnosu na ukupno otkupljene količine sirovog mlijeka, povećanja broja registrovanih objekata za preradu mlijeka na gazdinstvima I uspostavljanje registara za efektivnije planiranje kontrola I dalje sprovođenje mjera..

Tabelarni prikaz mjera i sredstava:

Godina	Mjera	Iznos (€)	Ukupno (€)
2018.	Podrška unapređenju kvaliteta sirovog mlijeka	100.000,00	2.205.000,00
	Podrška preradi mlijeka na gazdinstvu	270.000,00	
	Podrška jačanju otkupne mreže mlijeka	235.000,00	
	Podrška razvoju tržišne proizvodnje mlijeka	1.600.000,00	
2019.	Podrška unapređenju kvaliteta sirovog mlijeka	140.000,00	3.135.000,00
	Podrška preradi mlijeka na gazdinstvu	1.000.000,00	
	Podrška jačanju otkupne mreže sirovog mlijeka	345.000,00	
	Podrška razvoju tržišne proizvodnje mlijeka	1.650.000,00	
	Podrška unapređenju kvaliteta sirovog mlijeka	160.000,00	

2020.	Podrška preradi mlijeka na gazdinstvu	1.500.000,00	4.755.000,00
	Podrška jačanju otkupne mreže mlijeka	445.000,00	
	Podrška razvoju tržišne proizvodnje mlijeka	2.000.000,00	
	Podrška investicijama u preradu na gazdinstvima	600.000,00	
	Podrška dostizanju standarda dobrobiti životinja u stočarstvu	50.000,00	
2021	Podrška unapređenju kvaliteta sirovog mlijeka	150.000,00	5.153.197,94
	Podrška preradi mlijeka na gazdinstvu	1.903.197,94	
	Podrška jačanju otkupne mreže mlijeka	450.000,00	
	Podrška razvoju tržišne proizvodnje mlijeka	2.000.000,00	
	Podrška investicijama u preradu na gazdinstvima	600.000,00	
	Podrška dostizanju standarda dobrobiti životinja u stočarstvu	50.000,00	
2022.	Podrška unapređenju kvaliteta sirovog mlijeka	150.000,00	8.210.050,26
	Podrška preradi mlijeka na gazdinstvu	3.560.050,26	
	Podrška jačanju otkupne mreže mlijeka	500.000,00	
	Podrška razvoju tržišne proizvodnje mlijeka	3.700.000,00	
	Podrška investicijama u preradu na gazdinstvima	250.000,00	
	Podrška dostizanju standarda dobrobiti životinja u stočarstvu	50.000,00	
2023.	Podrška unapređenju kvaliteta sirovog mlijeka	150.000,00	6.602.050,20
	Podrška preradi mlijeka na gazdinstvu	2.000.000,00	
	Podrška jačanju otkupne mreže mlijeka	500.000,00	
	Podrška razvoju tržišne proizvodnje mlijeka	3.492.050,020	
	Podrška investicijama u preradu na gazdinstvima	300.000,00	
	Podrška dostizanju standarda dobrobiti životinja u stočarstvu	60.000,00	
UKUPNO:			30.060.298,16

10. Definisane načina – plana za postupanje sa neusaglašenim sirovim mlijekom

Realizovane aktivnosti

U ovom Programu definisani su načini, odnosno, plan postupanja sa neusaglašenim mlijekom. Odobreni objekti za preradu mlijeka nakon dobijanja rezultata o neusaglašenom mlijeku (povećan broj mikroorganizama i somatskih ćelija) odmah prestaju da vrše otkup sa gazdinstva sa kojeg potiče to mlijeko. Na gazdinstvu se preduzimaju mjere za otkrivanje i otklanjanje uzroka neusaglašenosti (zdravstveni pregled životinja / vimena, liječenje životinja, po potrebi, preporuke za poboljšanje higijene). Do postizanja usaglašenosti takvo mlijeko se ne može stavljati na tržište.

U odobrenim objektima za preradu mlijeka vrši se i provjera na prisustvo rezidua antibiotika i u slučaju pozitivnog nalaza, neusaglašeno mlijeko ne ulazi u proces proizvodnje, već se uništava na propisan način. Za sirovo mlijeko koje je namijenjeno za izvoz u EU, subjekti koji posluju hranom, biće dužni da obezbijede odvojeno sakupljanje, preradu, označavanje i skladištenje.

Objekti koji vrše otkup mlijeka koji ne ispunjava propisane standarde i koji prerađuju takvo mlijeko svoje proizvode će moći da stavljaju isključivo na tržište Crne Gore i tržišta trećih zemalja u skladu sa odredbama člana 12 Regulative 178/2002 Evropskog parlamenta i Savjeta o utvrđivanju opštih načela i uslova zakona o hrani, osnivanju Evropske agencije za bezbjednost hrane te utvrđivanju postupaka u područjima bezbjednosti hrane.

Crna Gore će uspostaviti način obilježavanja tih proizvoda šest mjeseci prije pristupanja EU, tako da će se jasno razlikovati od proizvoda koji su namijenjeni tržištu EU. Kroz projekat za unapređenje veterinarskog sektora IPA 2014, pripremljene su Procedure za neusaglašeno sirovo mlijeko.

I pored toga što je unapređenje kvaliteta sirovog mlijeka aktivnost koja je vrlo zahtjevna, o čemu govori i činjenica da je u Pregovaračkom poglavlju 12 ispregovaran prelazni period za uspostavljanje standarda za ovu vrstu hrane do 2026. godine, kvalitet sirovog mlijeka prvenstveno u sistemu otkupa značajno je unaprijeđen u odnosu na period prije usvajanja Nacionalnog programa. Sve navedeno potvrđuje da Crna Gora planiranom dinamikom i u skladu sa definisanim aktivnostima ovim programom, ima potencijal da završi sve definisane aktivnosti i postigne krajnji cilj – unaprjeđenje kvaliteta sirovog mlijeka u skladu sa EU zahtjevima.